

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ 1917 – НА ПОЧАТКУ 1918 РОКІВ

Кащенко С. Г., Таран П. Є., Шевченко В. І.

Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна

Захоплення більшовиками влади в Росії в листопаді 1917 р. стимулювало державно-конституційну діяльність Центральної Ради і вона, нарешті, зробила рішучий крок в процесі відновлення Української державності. Це було здійснено виданням нею III універсалу, який розглядав УНР як самостійний суб'єкт Російської федеративної демократичної республіки. Це викликало різку протидію з боку нових керівників Росії і вони розпочали проти неї війну. Це примусило Центральну Раду зробити ще один важливий крок на шляху державного будівництва в Україні та його конституційного оформлення. Вона видала свій четвертий універсал, який проголосив, що відтепер УНР є вільною, ні від кого незалежною, самостійною державою.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, Рада Народних Міністрів, Українська Народна Республіка, державно-конституційне будівництво, універсал, Українські установчі збори, державний суверенітет, державотворення.

Необхідність дослідження державотворення в Україні наприкінці 1917- на початку 1918 рр. викликається тим, що за радянських часів воно або замовчувалося, або характеризувалося відповідно до партійних настанов тільки негативно [1-2].

Спроби об'єктивного висвітлення державно-конституційного будівництва в Україні зазначеного періоду були зроблені за її межами учасниками державотворення в ній на той час. Однак в них об'єктивність досить часто підмінялася суб'єктивізмом [3].

Ситуація з вивченням державотворення та його конституційного оформлення в Україні наприкінці 1917 – на початку 1918 рр. стала поступово змінюватися на краще тільки після відновлення її державності в 1991 р. Але в цьому напрямку зроблені поки що лише перші кроки [4-5].

Після Всеукраїнського національного конгресу, який відбувся в квітні 1917 р., Центральна Рада набула риси передпарламенту, оскільки в ній були репрезентовані українські партії, губернії, найбільші міста, організації національних меншин, інші громадські організації України.

Вона звернулася до російського уряду з пропозицією визнати окремим нормативним актом право російської частини України на відтворення її автономії у складі Російської федеративної демократичної республіки. Однак ця пропозиція не отримала підтримки у російській столиці.

Там, визнаючи на словах право народів на вирішення їх національних проблем, як і царат, відмовлялися їх вирішувати і продовжували проводити в життя принцип «єдиної і неподільної Росії».

Незважаючи на заперечення Петрограду, Центральна Рада вирішила оголосити відтворення в Україні автономії, яка була ліквідована російською стороною у

другій половині XVIII ст. Це було здійснено першим універсалом Центральної Ради. Згідно з ним автономна Українська республіка мала стати одним з суб'єктів Російської федерації. 15 червня 1917 р. Центральна Рада сформувала уряд автономії – Генеральний Секретаріат.

Відтворення автономії у російській частині України викликало протидію з боку тогочасних керівників Росії. До Києва незабаром прибула делегація Тимчасового російського уряду, під тиском якої Центральна Рада погодилася відмовитися від державності і чекати вирішення «українського питання» Всеросійськими установчими зборами. Це знайшло своє законодавче втілення у другому універсалі Центральної Ради від 3 липня 1917 р.

4(17) серпня 1917 р. у Петрограді видали Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні. Вже у самій назві підкреслювалося, що він не є виконавчим органом Центральної Ради, а є адміністративним органом російського уряду. В інструкції й згадки не було про відтворення автономії у російській частині України в майбутньому. Йшлося лише про її «місцеве урядування», характер якого буде визначено пізніше.

Зменшувалася територія українських земель, на яку розповсюджувалася адміністративна влада Генерального секретаріату – до п'яти українських губерній. А компетенція Генерального Секретаріату обмежувалася лише «розробкою й поданням на затвердження» Тимчасового російського уряду проектів, що торкалися «життя краю», а також поданням на його затвердження списку кандидатів на місцеві керівні посади.

Центральній Раді надавався статус дорадчого органу при Генеральному Секретаріатові: він міг за власним бажанням лише подавати на обговорення Центральної Ради проекти, підготовлені для затвердження у Петрограді [6].

Центральна Рада не наважилася виступити проти Тимчасової інструкції Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні, яка стала діючим нормативно-правовим актом. Центральна Рада фактично перестала діяти, процес державно-конституційного будівництва в Україні на деякий час припинився.

Захоплення більшовиками влади спонукало державотворчу діяльність Центральної Ради і вона, нарешті, зробила рішучий крок у процесі відтворення Української державності.

Але це було не стільки підсумком зростання в українських землях національної свідомості і національно-визвольного руху, скільки реакцією керівництва Центральної Ради на розвал центральної влади у Росії. На це наголошувалося у третьому універсалі Центральної Ради, який було видано 7(12) листопада 1917р.: «Тяжка й трудна година впала на землю Російської Республіки. На півночі в столицях іде міжусобна й кровава боротьба. Центрального уряду нема й по державі шириться безвладдя, безлад і руїна. Наш край так само в небезпеці. Без власті, дуґої, єдиної, народної Україна також може впасти в різні усобиці, занепад».

Щоб запобігти цьому, виправдовувалася Центральна Рада, вона була змушена оголосити відтворення державності у російській частині України у формі Української Народної Республіки.

Здійснено це було третім універсалом, який став важливим конституційно-правовим актом. Він не тільки відтворив українську державність, а й визначив її характер.

В цей час серед політичних сил України переважала автономно-федералістська концепція побудови відновленої української державності. Тому у третьому універсалі було відсутнє положення про державний суверенітет Української Народної Республіки. Навпаки у ньому неодноразово підкреслювалося, що вона залишається складовою частиною Росії і буде одним з суб'єктів Російської федеративної демократичної республіки.

«Не відділяючись від республіки Російської і зберігаючи єдність її, – наголошувала Центральна Рада у третьому універсалі, – ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими допомогти всій Росії, щоб уся республіка російська стала федерацією рівних і вільних народів» [7].

У третьому універсалі містилися конституційні норми, які регулювали найважливіші суспільні відносини в Українській Народній Республіці, які зазвичай є об'єктом конституційно-правового регулювання. Вони визначали характер і систему влади, головні принципи розбудови Української держави.

Установлювався розподіл верховної державної влади на законодавчу і виконавчу. Було наголошено, що тимчасово, до скликання Установчих зборів України, право на видання законів має Центральна Рада, яка є тимчасовим представницьким органом. А вища виконавча влада надавалася урядові Української Народної Республіки – її Генеральному Секретаріатові.

Підкреслювалося, що і Центральна Рада, і Генеральний Секретаріат у своїй діяльності будуть керуватися не тільки інтересами України, а і Росії: «Маючи силу і владу на рідній землі, ми тою силою й властю станемо на сторожі прав і революції не тільки нашої землі, але і всієї Росії».

Важливим об'єктом конституційно-правового регулювання є визначення території держави. Це було притаманне і третьому універсалові, який окреслив основну територію Української Народної Республіки. До неї включалися землі, населені українцями: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія.

Крім них передбачалося можливість в подальшому включення до складу Української держави інших земель, де більшість населення склали українці, тобто окремі регіони Холмщини, Курщини, Воронежчини, інших суміжних російських губерній. Але підкреслювалося, що населення цих регіонів має само вирішити чи їм входить до складу України, чи ні.

За звичай об'єктом регулювання конституційного права є визначення системи місцевої державної влади і установ місцевого самоврядування. У третьому універсалі питання про місцеві органи державної влади взагалі не порушувалося, а Генеральному Секретаріатові було доручено «вжити всіх заходів до закріплення й поширення прав місцевого самоврядування, що являється органами найвищої адміністративної влади на місцях».

Перед Генеральним Секретаріатом було поставлено й інше завдання – «встановити найтісніші зв'язки й співробітництво» місцевого самоврядування «з органами революційної демократії».

Важливою частиною будь-якої демократичної конституції є надання громадянам державою низки прав. Третій універсал надавав громадянам України деякі основні права, у тому числі і частину тих, що передбачена сучасною Конституцією України [8] та сучасними міжнародними стандартами у галузі прав людини [9].

Серед конституційних прав і свобод, передбачених для громадян Української Народної Республіки, були свобода висловлювання, зібрань, спілок, страйків, друків, право на недоторканість особи та її помешкання, на «вживання місцевих мов у зносинах з усіма установами» [7].

Більшість членів Центральної Ради дотримувалася соціалістичних поглядів і прагнула побудувати в Україні державу, яка б поєднувала принципи західної демократії з деякими положеннями російської політики «військового комунізму». У Радянській Росії на той час законодавчо було запроваджено 8-годинний робочий день. Положення про це було включено і до третього універсалу: «На території Народної Республіки України від сього дня встановлюється по всіх підприємствах вісім годин праці».

Є у третьому універсалі й інше запозичення з Радянської Росії, де було введено державний контроль за промисловим виробництвом. Генеральному секретаріатові праці пропонувалося разом з представниками робітників негайно ввести державний контроль над промисловим виробництвом, щоб «добре упорядкувати виробництво, рівномірно розподіляти споживання і краще організувати працю» [7].

Не залишилося поза увагою укладачів третього універсалу і продовольче питання. Підкреслювалося, що «справа продовольча є корінь державної сили в сей тяжкий і відповідальний час». Однак на відміну від радянських декретів не передбачалася конфіскація продовольства у селянства і його розподіл серед прибічників влади. Лише підкреслювалося, що Українська Народна Республіка «повинна напружити свої сили» при вирішенні продовольчого питання, щоб врятувати не тільки себе, а й фронт.

Згідно з третім універсалом в Україні мала як окрема гілка влади функціонувати судова влада, а її структура і принципи діяльності визначалися у загальній формі. При цьому підкреслювалося, що «суд в Україні повинен бути справедливим, відповідати духові народу». Перед Генеральним секретаріатом судових справ ставилося завдання вжити заходів, щоб упорядкувати судівництво і «привести його до згоди з правними поняттями народу».

Навіть найбільш демократичні конституції нашого часу не досить часто передбачають заборону на смертну кару як на міру покарання за карний злочин. А у третьому універсалі було про це положення: «Однині на землі Республіки Української смертна кара скасується».

Передбачалася також відмова від такого поняття як політичний злочин. Усім ув'язненим і затриманим з політичних обставин оголошувалася амністія.

Після захоплення влади у Росії більшовики розпочали свою діяльність з видання декретів про мир і про землю, тобто декретів з питань, які в той час дуже

турбували населення усієї колишньої імперії. Не могли залишити поза своєю увагою ці питання і члени Центральної Ради.

«Волею і іменем Української Республіки, – йшлося у третьому універсалі, – ми, Українська Центральна Рада, станемо твердо на тому, щоб мир було встановлено як найшвидше».

Але малореальною була обіцянка, яку при цьому брала на себе Центральна Рада: вжити рішучих заходів, щоб через «центральне правительство» у Петрограді «примусити й спільників, і ворогів негайно розпочати мирні переговори».

Центральна Рада взяла на себе обов'язок подбати, щоб на мирному конгресі права українського народу, що знаходився як на території Росії, так і за її межами, не були порушені при замиренні.

А до того часу згідно з третім універсалом українці мали продовжувати воювати за чужі інтереси: «Але до миру кожен громадянин Республіки України, разом з громадянами усіх народів Російської республіки, повинен стояти твердо на своїх позиціях, як на фронті, так і в тилу» [7].

Деякі положення петроградського декрету про землю знайшли втілення і у третьому універсалі. Він оголосив про скасування в Україні, де аграрне питання дуже хвилювало безземельних і малоземельних селян, права власності на поміщицькі та на інші землі нетрудового користування сільськогосподарського значення, на удільні, кабінетські та церковні землі. Вони ставали власністю «усього трудового народу» й мали перейти до нього без викупу.

Генеральному секретареві земельних справ приписувалося негайно виробити проект закону про те, як земельним комітетам, обраним сільським населенням, порядкувати цими землями до Українських установчих зборів.

Важливим об'єктом конституційно-правового регулювання у третьому універсалі було визначення правового статусу національних меншин. Їм надавалося право на національно-персональну автономію, яка мала своєю метою запобігання національного гноблення національних меншин в українській державі, забезпечення їм права і свободи самоврядування «в справах національного життя».

Але право на національну-персональну автономію надавалося тільки найбільшим національним групам, що мешкали тоді в Україні, – російській, єврейській і польській, а питання про надання права на неї іншим національним меншинам залишалося відкритим.

Третій універсал як конституційно-правовий акт мав обмежений термін дії: його положення повинні були мати юридичну силу лише до скликання 9 січня 1918 р. Українських установчих зборів, вибори до яких було призначено на 27 грудня 1917 р.

Вони, а також Всеросійські установчі збори, згідно з третім універсалом, повинні були зайнятися «дружнім великим будівництвом нових державних форм, які дадуть великій і знеможеній республіці Росії здоров'я, силу і нову будучність».

Є підстави вважати третій універсал тимчасовою конституцією Української Народної Республіки, оскільки він законодавчо затвердив відтворення державності в Україні, хоча не у формі суверенної держави. А як автономного суб'єкта Російської федерації. Незважаючи на наявність у ньому і декларативних положень,

він визначив окремі основи побудови та існування Української держави, основні принципи і напрямки подальшого державотворення.

Центральна Рада і Генеральний Секретаріат не виявили рішучості й наполегливості при здійсненні положень третього універсалу. Ускладнювали становище і міжпартійні й особисті протиріччя серед керівних політичних сил Української Народної Республіки.

В цей час в Україні склалося багатовладдя: діяли органи Центральної Ради, Тимчасового російського уряду, дореволюційні установи, ради робітничих, військових, селянських депутатів, органи різних місцевих угруповань. Звичайним явищем були безладдя і господарська розруха.

Центральна Рада не сприйняла державний переворот, здійснений російськими більшовиками 7 листопада 1917 р. в Петрограді. Вона оголосила, що не визнає створений В.І. Леніним і його оточенням раднарком. Цю позицію підтримала більшість місцевих рад. 1 грудня 1917 р. у Києві розпочав роботу I Всеукраїнський з'їзд робітничих і солдатських депутатів. Він прийняв резолюцію, в якій йшлося про підтримку позиції Центральної Ради щодо нового російського уряду і по відтворенню Української державності [10].

Однак були в Україні і окремі ради робітничих і солдатських депутатів, а також військові частини, керівництво в яких захопили російські більшовики. Вони визнали владу російського уряду Леніна В. І. і розпочали боротьбу, у тому числі і збройну, проти Української Республіки. Центральна Рада була змушена прийняти рішення про роззброєння деяких російських військових частин і загонів червоної гвардії, створених радами, які знаходилися під контролем російських більшовиків.

Хоча російські більшовики у демагогічних цілях оголосили «Декларацію прав і народів Росії», яка на словах визнавала їх право на створення самостійних держав, на практиці вони усіма засобами (і збройними) намагалися запобігти цьому, проводили політику придушення національно-визвольного руху в національних районах.

Утворення Української Народної Республіки визвало гостре неприйняття у нових керівників Росії. 4(17) грудня 1917 р. російський раднарком оголосив «Маніфест до українського народу», спрямований на те, щоб знищити Українську державу. У ньому з одного боку демагогічно заявлялося, що «Рада Народних Комісарів визнає Українську Народну Республіку, її право зовсім відокремитися від Росії», а з другого, в ультимативній формі від Центральної Ради вимагалось не заважати російським більшовикам руйнувати Українську Народну Республіку, не роззброювати створені ними збройні загони та російські військові частини в Україні, якими керували російські більшовики. Вимагалось також роззброєння Центральною Радою ворожих до більшовиків російських козачих частин, що поверталися з фронту у Росію.

У відповідь Генеральний Секретаріат надіслав російському раднаркому ноту, у якій зверталася увага на те, що не можна одночасно і визнавати право українському народу на самовизначення, і нав'язувати йому російську більшовицьку владу, розмовляти з Українською державою мовою ультиматумів.

Російська сторона не стала витратити час на виправдання й оголосила Українській Народній Республіці війну, а щоб надати цьому вигляд легітимності утворила у захоплених російськими радянськими військами східних українських землях маріонеткову українську радянську республіку і за «запрошенням» її керівників продовжила збройний наступ на Україну.

Це спонукало Центральну Раду зробити ще один важливий крок на шляху державотворення та його конституційного оформлення. 9 січня 1918 р., у день, коли мали розпочати свою роботу Українські установчі збори, Центральна Рада видала свій четвертий універсал. У ньому були не тільки важливі конституційно-правові норми, а й декларативні положення.

Вони, зокрема, були спрямовані на те, щоб виправдати цей крок. На початку універсалу наводилися ті обставини, які не дозволили вчасно провести вибори до Українських установчих зборів, перед якими Центральна Рада та Генеральний Секретаріат мали скласти свої владні повноваження і які мали «установити лад в народній республіці нашій, організувати нове правительство».

«Чотири роки лютої війни, – йшлося у четвертому універсалі, – знеслили наш край і людність. Фабрики товарів не виробляють. Заводи спиняються. Залізниця розхитані. Гроші в ціні падають. Хліба зменшується. Насуває голод. По краю розплодилися юрми грабіжників і злодіїв, особливо коли з фронту посунуло військо, зчинивши криваву різню, заколот і руїну на нашій землі» [11].

Ситуація в Україні ускладнилася після того, як керівники радянської Росії виявили бажання не допустити самовизначення українського народу, «привести під свою владу вільну Українську Республіку», оголосили їй війну і «надіслали на нашу землю своє військо, красногвардійців-більшовиків, які грабують хліб у наших селян і без всякої плати вивозять його, не жаліючи навіть зерна, наготовленого на засів, вбивають неповинних людей і сіють безладдя, злодійство, безчинство».

В четвертому універсалі наголошувалося і на те, що Українська Народна Республіка намагалася порозумітися з керівництвом Радянської Росії, але воно «не пішло нам назустріч і веде далі кроваву боротьбу з нашим народом і республікою». Зверталася увага і на те, що радянський раднарком зволікає з замиренням з Німеччиною та її союзниками, якого вимагає українське суспільство.

Тому, підкреслювалося в універсалі, щоб ні уряд радянської Росії, ні будь-який інший «не ставили перешкоди установити той бажаний мир, для того щоб вести свій край до ладу, творчої роботи, до кріплення революції та волі», Центральна Рада оголосила, що однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною суверенною державою українського народу.

Однак питання про незалежність України четвертим універсалом вирішувалося на тимчасовій основі: він залишав його остаточне рішення на розсуд Українських установчих зборів. Крім того, вони мали вирішити питання «про федеративний зв'язок з народними республіками бувшої Російської держави», тобто можливість входження Української Народної Республіки до Росії категорично не заперечувалося.

Джерелом влади в Україні оголошувався її народ, іменем якого до скликання Українських установчих зборів мала владувати Центральна Рада. За нею зберіга-

лася законодавча влада, а вища виконавча – за урядом, який одержав нову назву – Рада Народних Міністрів.

Четвертий універсал зобов'язав її «від цього вести розпочаті вже нею переговори про мир з центральними державами самостійно й довести їх до кінця, не зважаючи ні на які перешкоди з боку яких-небудь частин бувшої Російської імперії, і установити мир, щоб наш край розпочав своє господарське життя в спокою й згоді».

Другим завданням, яке було постановлено перед урядом Української Народної Республіки, був припис про проведення твердої і рішучої боротьби з російськими більшовиками та іншими «напасниками», що нищать і руйнують Україну.

У четвертому універсалі знайшов своє втілення і принцип мирного співіснування різних народів, наголошувалася миролюбність Української держави, її бажання жити «у згоді і приязні» з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Росією, Польщею, Румунією, Туреччиною та з іншими державами. Однак заперечувалося у категоричній формі їх право на втручання у внутрішні справи Української Народної Республіки.

Миролюбність її підкреслювалася і тим, що четвертий універсал містив у собі положення про відмову Центральної Ради від регулярної армії, що, безумовно, було передчасним. Передбачалося, що замість неї розпочне діяти народна міліція, яка повинна охороняти трудовий народ, а не інтереси правлячих кіл.

Четвертий універсал підтвердив положення третього універсалу про надання громадянам України основних конституційних прав і свобод. Гарантувалися права національних меншин. Зберігалось їх право на національно-персональну автономію.

Після видання третього універсалу Центральною Радою була створена земельна комісія, якій було доручено підготувати проект конституційного закону про соціалізацію землі, про ліквідацію нетрудової земельної власності й про передачу її трудовому селянству.

Четвертий універсал повідомляв, що найближчим часом цей законопроект буде затверджено Центральною Радою. Одночасно Раді Народних Міністрів пропонувалося, не гаючи часу, до початку весняних сільськогосподарських робіт через земельні комітети передати конфісковані нетрудові землі у користування трудовому селянству. «Ліси ж, води й всі багатства підземні, яко добро українського трудящого народу, – зазначалося в універсалі, – переходять в порядкування Української Народної Республіки».

Важливою задачею по здійсненню державності в Україні згідно з четвертим універсалом були перевибори міських, повітових і волосних дум, щоб органи місцевого самоврядування мали довіру народу, спиралися на революційно-демократичні організації і працювали у щільному контакті з місцевими радами робітничих, селянських і солдатських депутатів [11].

У четвертому універсалі також зверталася увага на ті біди, які принесла Україні війна Росії з центральними європейськими державами, підкреслювалося, що вона призвела до спустошення цілих районів. Передбачалося, що спустошені міс-

цевості будуть за допомогою держави відбудовані, але конкретні дії держави у цьому напрямку не визначалися.

Одним з негативних наслідків першої світової війни став дефіцит серед населення товарів повсякденного попиту. У зв'язку з цим Рада Народних Міністрів одержала доручення негайно вжити заходів до переведення заводів і фабрик на випуск мирної, потрібної для населення продукції.

Другим негативним наслідком чужої для України війни було масове безробіття, велика кількість покалічених, що не мали коштів для існування. «У самостійній Народній Республіці України, – йшлося у четвертому універсалі, – не повинен терпіти ні один трудящий чоловік. Правительство республіки має підняти промисловість держави, має розпочати творчу роботу у всіх галузях, де всі безробітні могли б знайти працю і прикласти свої сили, та вжити всіх заходів до забезпечення скалічених та потерпілих од війни».

Для здійснення таких мало реальних у тих умовах завдань Центральна Рада, що складалася переважно з представників соціалістичних партій, прагнула використати деякі антидемократичні методи у сфері регулювання економічних відносин, які у той час використовувалися у Росії при здійсненні політики «військового комунізму».

Не можна схвально оцінити положення четвертого універсалу про націоналізацію торгівлі, про заборону приватного торгу, про введення державної монополії зовнішньої торгівлі. «Торг товарами, – установлювалося у четвертому універсалі, – які будуть привозитись з-за кордону і вивозитись за кордон, буде вести сама держава наша, щоб не було такої дорожнечі, яку терплять найбільшні класи через спекулянтів».

Раді Народних Міністрів пропонувалося розробити й представити на затвердження Центральної Ради закон «Про монополію заліза, угля, шкури, тютюну і інших продуктів і товарів».

Запозиченням з радянської Росії було і передбачене четвертим універсалом введення обов'язкового державного контролю за банками для зміни їх кредитної політики, щоб спрямувати її на підтримку трудового населення й на розвиток народного господарства Української Народної Республіки.

Державно-конституційне будівництво у ній гальмувалося гострою, в тому числі збройною, боротьбою проти Української держави радянської Росії і російських білогвардійців. «Сі темні сили, – підкреслювалося в універсалі, – хочуть знов повернути всі вільні народи під єдине ярмо Росії. Рада Народних Міністрів повинна рішуче боротися зо всіма контрреволюційними силами, а всякого, хто кличе до повстання проти самостійної Української Народної Республіки – до повороту старого ладу – того карати як за державну зраду».

Четвертий універсал підтвердив положення попереднього про те, що найближчим часом будуть проведені вибори до Українських установчих зборів, які «довершать, справлять і до останнього порядку доведуть» справи в Україні.

Зазначалося, що лише вони мають право «найвищого господаря і впорядника землі нашої», право «закріпити свободу, лад і добробут конституцією нашої неза-

лежної Української Народної Республіки на добробут всього трудящого народу її, тепер і на будуче» [11].

Наприкінці 1917 – на початку 1918рр. відбулося відновлення державності в Україні у формі автономії Української Народної Республіки у складі Росії, що одержало конституційно-правове втілення у третьому універсалі Центральної Ради.

Четвертий універсал оголосив її державний суверенітет, але не виключив можливість її входження у подальшому до складу демократичної федерації, якщо вона виникне на території колишньої Російської імперії і якщо рішення про це приймуть Українські установчі збори. Третій і четвертий універсали містили у собі й інші конституційно-правові норми, які установлювали деякі принципи побудови Української Народної Республіки.

Список літератури

1. Нариси з історії держави і права Української РСР. – К. : Видавництво АН УРСР, 1957. – 461с.
2. Історія держави і права Української РСР. – В 3-х вип. – К. : Видавництво Київського державного університету. – . – Випуск 1. – 1961. – 322 с.
3. Дорошенко Л. Мої спомини про недавнє минуле. – У 4-х частинах. / Л. Дорошенко. – Львів: Червона калина. – . – Ч. 1. – 1924. – 142 с.
4. Історія держави і права України. – У 2-х частинах. / [За ред. А. Й. Рогожина]. – К. : Ін Юре. – . – Ч. 2. – 1996. – 624 с.
5. Кульчицький В. С., Настюк М. І., Тищик Б. Й. Історія держави і права України/ В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик. – Львів: Світ, 1996. – 347 с.
6. Весник Временного правительства. – 1917. – 5(18) августа. – № 123(169).
7. Вісник Генерального Секретаріату Української Народної Республіки. – 1917. – 23 листопада. – № 2.
8. Конституція України. – К. : Українська правнича фундація; Видавництво «Право», 1996. – 22 с.
9. Сборник международных нормативных актов по правам человека. – Симферополь: Управление верховного комиссара по делам беженцев ООН. – 1996. – с. 7-26.
10. Конституційні акти України. – 1917 – 1920. – Невідомі конституції. – К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. – С. 263.
11. Вісник Ради Народних Міністрів Української Народної Республіки. – 1918. – 13 січня. – № 3.

Кашенко С. Г., Таран П. Е., Шевченко В. И. Государственное строительство в Украине в конце 1917 – начале 1918 г.г. // С. Г. Кашенко, П. Е. Таран, В. И. Шевченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия : Юридические науки. – 2011. – Т. 24 (63). № 2. 2011. – С. 28-38.

Захват большевиками власти в России в ноябре 1917 г. стимулировал государственно-конституционную деятельность Центральной Рады и она, наконец, сделала решительный шаг в процессе восстановления украинской государственности. Это было осуществлено изданием III универсала, который рассматривал УНР как самостоятельный субъект Российской федеративной демократической республики. Это вызвало резкое противодействие новых руководителей России и они начали против нее войну. Это побудило Центральную Раду сделать еще один важный шаг на пути государственного строительства в Украине и его конституционного оформления. Она издала свой

четвертый универсал, который провозглашал, что отныне УНР становится вольным, ни от кого независимым, самостоятельным государством.

Ключевые слова: Украинская Центральная Рада, Рада Народных Министров, Украинская Народная Республика, государственно-конституционное строительство, универсал, Украинское учредительное собрание, государственный суверенитет.

Kaschenko S.G., Taran P.E., Shevchenko V.I. Nation-building in Ukraine at the end of 1917 – the beginning of 1918 / S. Kaschenko, P. Taran, V. Shevchenko// Scientific Notes of Tavrida National V. I. Vernadsky University. – Series : Juridical sciences. – 2011. – Vol. 24 (63). № 2. 2011. – P. 28-38.

Capture by Bolsheviks of the power in Russia in November 1917 stimulated the state-constitutional activity of Central Soviet also it, at last, has taken the plunge in the course of restoration of the Ukrainian statehood. It has been carried out by the edition of III Universal which considered UNR as the independent subject of the Russian federal democratic republic. It has caused sharp counteraction of new Russian heads and they have begun war against it. This has induced Central Soviet to take one more important step on a way of the state building in Ukraine and its constitutional registration. It has published the fourth universal which proclaimed that henceforth UNR becomes to manumissions, from anybody the independent state.

Keywords: Ukrainian Central Soviet, Soviet National Ministers, Ukrainian National republic, state-constitutional building, versatile person, Ukrainian constituent assembly, state sovereignty.

Поступила в редакцию 24.11.2011 г.